

Drugsafval in Brabant

Y.M.M. Schoenmakers en S.L. Mehlbaum*

Op een lenteavond treffen twee surveillerende politieagenten een bestelbus aan op een bospad in het buitengebied van Eindhoven. Naast de bus zit een man op zijn knieën jerrycans met vloeistof op de bodem leeg te gieten en er hangt een penetrante geur. De man wordt op heterdaad aangehouden voor het illegaal dumpen van – zo blijkt – synthetisch drugsafval. In de bus zelf vinden de agenten honderd deels gevulde jerrycans en er liggen zes lege jerrycans naast de bus. Tijdens het verhoor bekent de verdachte meerdere dumpingen te hebben uitgevoerd en hij vertelt meer over de criminele organisatie waarvoor hij werkt.

Dit voorbeeld is een van vele synthetische-drugsafvaldumpingen in het Noord-Brabantse buitengebied de afgelopen jaren, een uitwas van de synthetische-drugsproductie. In Europa zijn Nederland en België de belangrijkste productielanden van met name MDMA (xtc) en amfetamine (speed) (EMCDDA 2016; Van Laar & Van Ooyen-Houben 2015; UNODC 2014). Bij de productie van deze synthetische drugs komt veel chemisch afval vrij. Dit drugsafval wordt door de producenten op allerlei illegale manieren gedumpt.

Tussen 2001 en 2010 daalde het aantal aangetroffen 'xtc-gerelateerde dumpingen' of synthetische-drugsafvaldumpingen in Nederland (Neve e.a. 2007, p. 79; KLPD 2012, p. 83). Daarna vindt een sterke toename plaats van het aantal bij de politie geregistreerde drugsafvaldumpingen. Werden er in 2010 landelijk 35 dumpingen geregistreerd, in 2012 was dit aantal verdubbeld en in 2014 stond de teller op 172 incidenten. Na een kleine afname in 2015 (n=161) heeft de stijging in 2016 doorgezet tot 177 dumpingen (Schoenmakers e.a. 2016, p. 45; Van den Besselaar & Van Grootel 2017). Op basis van deze registraties is Noord-Brabant het 'epicentrum'. In de periode 2010 tot en met 2014 werd 56% van de in totaal 446 geregistreerde drugsafvaldumpingen in

* Drs. Yvette Schoenmakers is werkzaam als zelfstandig onderzoeker en adviseur (www.yvetteschoenmakers.nl). Shanna Mehlbaum MSc is als onderzoeker verbonden aan het Verwey-Jonker Instituut in Utrecht en daarnaast werkzaam als zelfstandig onderzoeker.

Noord-Brabant aangetroffen; Limburg volgt met 22% (n=100) van de dumpingen. De cijfers zijn een onderschatting: niet alle dumpingen worden ontdekt, niet alle ontdekte dumpingen worden gemeld bij de politie en de meldingen worden door de politie niet eenduidig afgehandeld en geregistreerd (Schoenmakers e.a. 2016, p. 53-58). Vanwege deze onderschatting, maar ook vanwege ontwikkelingen in de productieprocessen en veranderende modi operandi bij het dumpen zijn de cijfers onbetrouwbaar en kunnen de drugsafvaldumpingen niet zonder meer worden gerelateerd aan (ontwikkelingen in) de productieomvang van synthetische drugs (Neve e.a. 2007; KLPD 2012; Schoenmakers e.a. 2016, p. 53 e.v.).

Hoe synthetisch drugsafval ontstaat

Om MDMA of amfetamine te maken worden de belangrijkste grondstoffen, de precursoren PMK en BMK, tijdens verschillende productiestappen gemengd en verdund met chemicaliën, zuren en oplosmiddelen, zoals formamide, methylamine, mierenzuur, zoutzuur, zwavelzuur, aceton en methanol. Hierbij ontstaan (tussen)producten, maar ook veel restafval. De hoeveelheid afval is afhankelijk van de productiemethode, de gebruikte stoffen en de kwaliteit van het productieproces (Van Geffen 2012, p. 20-25). Sinds ze verboden zijn, worden de precursoren PMK en BMK niet meer ingevoerd vanuit China en Rusland, maar zelf geproduceerd in zogenaamde conversielabs, waarbij ook weer afval vrijkomt (KLPD 2012; Vijlbrief 2012). Schattingen lopen uiteen, maar Europol schat dat bij de productie van 1 kilo MDMA 6 tot 10 kilo vloeibaar afval vrijkomt en bij de productie van 1 kilo amfetamine zelfs 20 tot 30 kilo afval (EMCDDA 2016, p. 123).

Op het snijvlak van milieucriminaliteit en georganiseerde criminaliteit

Het dumpen van drugsafval is zowel een ernstige vorm van milieucriminaliteit als een bijkomend product van de georganiseerde misdaadketen. Vanuit het perspectief van milieucriminaliteit zijn de dumpingen te kenmerken als afvalcriminaliteit. Los van het feit dat het afval voortkomt uit een illegaal productieproces, is het vloeibare drugsafval op basis van de samenstelling te kenmerken als gevaarlijk afval, voor

zowel mens als milieu. Gevaarlijk afval dient conform de Wet milieubeheer op zorgvuldige wijze te worden verwijderd en verwerkt. De ondoener is strafbaar wanneer (gevaarlijk) afval niet op de juiste wijze verwerkt wordt (Bisschop & Huisman 2016). Naast strafbaarstelling op basis van de Wet milieubeheer maakt de dumper zich schuldig aan het op de bodem brengen van afvalstoffen in strijd met de Wet bodembescherming. Daarnaast kunnen de dumpers als plegers van een ernstig milieudelict worden vervolgd conform de Wet op de economische delicten.

Wanneer de drugsafvaldumpingen worden gezien als vorm van milieucriminaliteit, is de (directe) schade die wordt toegebracht aan het milieu (*environmental harm*) een belangrijk uitgangspunt bij de normstelling. Indirect kan de milieucriminaliteit ook gevolgen hebben voor mens en maatschappij (*social harm*) (White 2009; Potter 2016). Een voorbeeld is de maatschappelijke onrust die in het voorjaar van 2015 ontstond nadat een boer in Someren met drugsafval vervuilde mest had uitgereden over zijn akker. In een later stadium werden lichte concentraties MDMA-bestanddelen in de bladeren van voedermais op de akker aangetroffen. Dit deed onder journalisten en politici de vraag rijzen in hoeverre het drugsafval indirect schade kan opleveren voor dier en mens (Schoenmakers e.a. 2016, p. 102-104).

Daarnaast kunnen drugsafvaldumpingen worden opgevat als laatste schakel van de logistieke keten van synthetische-drugsproductie uitgevoerd door criminele samenwerkingsverbanden (Spapens 2006, 2016; Vijlbrief 2012). Vanuit dit perspectief maken de dumpingen onderdeel uit van georganiseerde drugscriminaliteit, waarbij het onrechtmatig verkregen vermogen, de ondermijning van maatschappelijke en economische structuren en de bijkomende geweldscriminaliteit als schade worden benadrukt. De drugsafvaldumpingen kunnen *an sich* ook als georganiseerde (afval)criminaliteit worden bestempeld, wanneer uitvoerders zich op systematische wijze illegaal van het afval ontdoen en wanneer zij hun samenwerkingsverband hierop hebben ingericht (Bisschop & Huisman 2016).

In het vervolg van dit artikel zoomen we vanuit beide perspectieven in op de aard van de drugsafvalproblematiek, die zich concentreert in Noord-Brabant. Dat doen we op basis van een recent uitgevoerd fenomenonderzoek naar synthetisch drugsafval (Schoenmakers e.a. 2016). Het empirisch materiaal uit deze studie is afkomstig uit inter-

views met 27 respondenten van de politie, het Openbaar Ministerie (OM), omgevingsdiensten, een provincie, waterschappen, het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en een gemeente en acht bestudeerde rechercheonderzoeken naar drugsafvaldumpingen. Voor dit artikel hebben we één onderzochte Brabantse casus nader uitgewerkt. Deze wordt ter illustratie gebruikt in de beschrijvingen over de modus operandi en de rol van de uitvoerders in de criminele organisatie. Daarnaast is geput uit mediaberichtgeving over de laatste drie jaar en persoonlijke communicatie met deskundigen.

Dumpingen versus lozingen

In de praktijk wordt een veelheid aan manieren van dumpen van synthetisch drugsafval waargenomen. Een belangrijk onderscheid is dat tussen dumpingen en lozingen. We spreken over een dumping wanneer het vloeibare afval in een verpakking wordt achtergelaten. In de praktijk en in de media springen dergelijke ‘klassieke dumpingen’ in vaten, jerrycans of containers het meest in het oog. Daarnaast kan het lozen van vloeibaar drugsafval op bijvoorbeeld de bodem, het oppervlaktewater of in het riool worden onderscheiden (Schoenmakers e.a. 2016, p. 45-46, 59 e.v.). Zo werd in de Brabantse heterdaadzaak, waar we dit artikel mee aanvingen, het drugsafval uit jerrycans rechtstreeks op de bodem gegoten. In de bestelbus werden honderd jerrycans met in totaal ongeveer 630 liter afvalstoffen aangetroffen, waar de uitvoerder nog niet aan toe gekomen was.

Het onderscheid tussen dumpingen en lozingen is om meerdere redenen van belang. Ten eerste vanwege de zichtbaarheid. Achtergelaten vaten worden door bijvoorbeeld natuurbeheerders, toezichthouders en passanten opgemerkt, terwijl de lozingen veel meer ‘onzichtbaar’ blijven. Lozingen worden nauwelijks geregistreerd en overheden hebben geen idee hoeveel drugsafval er op jaarbasis geloosd wordt. Kennis over lozingen is versnipperd te vinden bij ervaringsdeskundigen in het veld, zoals toezichthouders, milieudeskundigen en rechercheurs, die individueel wel uiteenlopende vormen en modi operandi van lozen kunnen noemen. Ten tweede is het onderscheid van belang vanuit het schadeperspectief. Met name de lozingen kunnen directe schade opleveren, vanwege blootstelling van mens en natuur aan de schadelijke stoffen.

Modus operandi bij dumpen

De modus operandi van de daders varieert onder meer naargelang de hoeveelheid afval, het soort verpakking dat wordt gebruikt, de eventuele transportmethode vanaf de productielocatie, gekozen dumplocaties, de (on)zorgvuldigheid waarmee de uitvoerders met het schadelijke afval omgaan en in hoeverre zij de dumping proberen af te scherpen. De omvang, verpakkingswijze en transportmethode zijn met name van toepassing op de dumpingen.

Omvang en verpakkingswijze

In onze Brabantse casus was 630 liter drugsafval verpakt in 5-literjerrycans en een aantal grotere vaten van 10 en 25 liter. Een dumping van deze omvang is niet ongebruikelijk. De politie berekende de gemiddelde omvang van dumpingen in 2013 op 800 kilo afval (EMCDDA 2016, p. 123). Er vinden echter ook veel grotere dumpingen plaats, van enkele tienduizenden liters. Bij zestien nader geanalyseerde dumpingincidenten uit vijf opsporingsonderzoeken bevatte de helft van de dumpingen meer dan 5.000 liter. In vijf incidenten was meer dan 10.000 liter gedumpt, waarvan in één geval 20.000 liter. De verpakkingswijze varieert dan ook van kleine, handzame jerrycans tot 1.000-litercontainers, zogenaamde IBC-vaten. Bij de drugsafvaldumpingen wordt ook ander afval aangetroffen, zoals verpakkingen, hardware uit productielabs en ander afval (Schoenmakers e.a. 2016, p. 73).

Transport, locatiekeuze en afscherming

De transportmiddelen variëren van kleine bestelbusjes tot grote vrachtwagens met trailer. Voor zover bekend worden de busjes veelal gehuurd (Schoenmakers e.a. 2016, p. 76-77). Zo ook in onze voorbeeldcasus, waar de uitvoerder busjes gebruikt van een bekende grote autoverhuurder. Uit politietapverslagen blijkt dat de filiaalhouder en een leidinggevende van de productiegroep 'warm contact' hebben. In West-Brabant zijn malafide autoverhuurbedrijven onderwerp van de integrale aanpak van ondermijning onder leiding van de Taskforce

Brabant Zeeland.¹ In februari 2017 werden drie directieleden van een Tilburgse vestiging van Hertz aangehouden en werd het filiaal op last van de burgemeester gesloten wegens het aannemen van grote constante betalingen en vermoedens van witwassen.² Naast bestelbuses worden voor grote dumpingen ook gestolen vrachtwagens gebruikt. 1000-liter-IBC-vaten worden, soms met grof geweld, uit trailers gewerkt, of met vrachtwagen en al achtergelaten. Ook worden voertuigen met drugsafval in brand gestoken (Schoenmakers e.a. 2016, p. 62-63, 76). Zo werd in februari 2016 een brandende bestelbus vol met drugsafval midden in een Eindhovense woonwijk achtergelaten. Vanuit een aantal vaten lekte het vloeibare afval op de straat.³ Vatendumpingen midden in een woonwijk zijn volgens de registraties eerder uitzondering dan regel. De meeste dumpingen in de periode 2011 tot en met 2014 (n=446) zijn aangetroffen in het buitengebied (84%), gevolgd door industrieterreinen (8%) en woonwijken (4%); in de resterende 4% is het type locatie onbekend. De buitengebieden zijn populair vanwege de lage kans van ontdekking (Schoenmakers e.a. 2016, p. 51-53, 80 e.v.). Zo verklaart de verdachte uit onze voorbeeldcasus dat hij vanaf de snelweg willekeurig verlaten plekken uitzoekt in het buitengebied als hij van de ene locatie naar de andere rijdt. Hij zoekt afgelegen plekken om niet op te vallen, maar hij probeert de dumpingen ook op andere manieren af te schermen. Zo rijdt hij tijdens de spits, zodat hij in de drukke verkeersstroom minder kans heeft op controle. Daarnaast maakt hij gebruik van gehuurde busjes, hoewel hij ook een aantal keer in zijn eigen auto rijdt. Tot slot blijkt uit het opsporingsonderzoek dat is geprobeerd om kenmerken op de vaten met spuitverf te verdoezelen.

- 1 'Huurauto's populair bij criminelen', persbericht Politie Zeeland-West-Brabant en Taskforce Brabant Zeeland, 14 juli 2016. Zie www.politie.nl/nieuws/2016/juli/14/08-huurauto's-populair-bij-criminelen.html.
- 2 'Directie autoverhuurbedrijf Tilburg opgepakt wegens witwassen', *Brabants Dagblad 17 februari 2017, geraadpleegd op* www.bd.nl/regio/tilburg-e-o/tilburg/directie-autoverhuurbedrijf-tilburg-opgepakt-wegens-witwassen-1.6914129; 'Autoverhuurbedrijf Hertz sluit vestiging in Tilburg na inval', *Brabants Dagblad* 20 februari 2017, *geraadpleegd op* www.bd.nl/regio/tilburg-e-o/tilburg/autoverhuurbedrijf-hertz-sluit-vestiging-in-tilburg-na-inval-1.6920285.
- 3 'Bestelbus met drugsafval brandend achtergelaten in woonwijk Eindhoven', 112Brabant.nl 26 februari 2016, *geraadpleegd op* www.112brabant.nl/news/14178-bestelbus-met-drugsafval-brandend-achtergelaten-in-woonwijk-eindhoven/.

Drugsafvallozingen

De verwachting is dat de lozingen, die in de registraties ontbreken, relatief vaker plaatsvinden in woonwijken en industrieterreinen, indien daar de productielocatie gevestigd is. Maar er wordt ook geloosd op afstand van het lab. In de Brabantse casus heeft de verdachte in het buitengebied geloosd, maar ook in zijn eigen achtertuin. Wanneer rechercheurs onderzoek doen in zijn achtertuin, zien zij dat op die plek niets meer groeit en ruiken zij de stank. Ook andere manieren van lozen komen in onze casus voor, zoals het lozen vanaf een talud in het kanaal en in het bos bij een van de productielocaties. De betrokken rechercheurs vertellen:

'Ze gingen met een aanhangwagen door de bossen rijden. Vanuit een geprepareerde aanhangwagen met een afvoerslang en een dompelpomp werd de vloeistof de natuur in geloosd.'

Later vinden de daders dit volgens de aangehouden verdachte te omslachtig en beginnen ze op de bodem bij het lab te lozen. Ook door respondenten van waterschappen, omgevingsdiensten en politie worden uiteenlopende modi operandi van lozen genoemd. Zo kwam in een andere bestudeerde casus een lozing vanuit de productielocatie op een sloot aan het licht, doordat de vissen in de beek massaal stierven. Er werd vanuit een lege mestkelder met behulp van een pomp en een slang op de beek geloosd. Daarnaast zijn in de praktijk voorbeelden bekend van het mengen van drugsafval in mestkelders van boeren, het rijdend lozen vanuit geprepareerde aanhangwagens of zelfs lozen in autowasstraten en mengen met legale afvalstromen (Schoenmakers e.a. 2016, p. 65 e.v.).

Waar lozingen vaak onopgemerkt blijven, zorgde een incident in Baarle-Nassau op 18 januari 2017 voor veel opschudding. De rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) werd daar per direct stilgelegd, nadat de bacteriën die het afvalwater moeten zuiveren, waren afgestorven door een zwaar verhoogde zuurtegraad in het afvalwater. Nader onderzoek door waterschap en politie wees uit dat de oorzaak een drugsafvallozing uit amfetamineproductie was. Op een aantal kilometer afstand van de waterzuivering, in een schuur achter een vervallen boerderij, werd een synthetisch drugslaboratorium aangetroffen. Omdat de RWZI het afvalwater niet meer kon zuiveren, werd het ver-

vulde afvalwater in de navolgende dagen met tankwagens afgevoerd naar de waterzuivering in Rijen. De kosten liepen op tot € 80.000. Het drugslaboratorium werd ontmanteld en het pand werd door de burgemeester voor de duur van een jaar afgesloten; de eigenaar van de schuur werd aangehouden.⁴ De eigenaar verklaarde niets van het drugslab af te weten (De Hoogh 2017). Hoewel de media spraken van een novum, geven contactpersonen van de Brabantse waterschappen aan dat het probleem voor hen niet nieuw is. Zo werd in april 2016 de waterzuivering in Baarle-Nassau al een keer stilgelegd vanwege een abnormale vervuiling, die volgens de betrokkenen het gevolg was van een drugsafvallozing.

Problemen rondom de lozingen

In veel gevallen kunnen drugsafvallozingen in het riool, oppervlaktewater of op de bodem niet rechtstreeks in verband worden gebracht met synthetische-drugsproductie, of vinden we ze niet terug in de politiestructuren omdat ze niet apart van het ontmantelde lab als dumping worden geregistreerd. Een veelgehoord probleem in de praktijk is dat de drugsgerelateerde stoffen bij lozingen niet kunnen worden gemeten door de afwezigheid van de juiste apparatuur en/of de vluchtigheid van stoffen. Een onderzoeker gaf het voorbeeld dat hij in een aangetroffen synthetisch drugslab een slangetje naar de afvoer zag gaan en de stoffen nog sterk kon ruiken, maar deze niet meer door meting vastgesteld konden worden. Wat dat betreft is de zaak in Baarle-Nassau uniek, omdat vanuit de lozing via metingen op verschillende punten in het rioleringsstelsel teruggerechercheerd kon worden naar de omgeving van de bron. Bij controle in de eerste boerderij in dat buitengebied wordt een groot synthetisch drugslaboratorium aangetroffen, van waaruit zichtbaar op het riool geloosd werd (De Hoogh 2017).

De lozingen zijn zorgelijk vanwege de risico's voor mens en milieu. Desondanks is er nog vrij weinig aandacht voor dit probleem

⁴ 'Groot drugslaboratorium ontdekt in schuurtje Baarle-Nassau, 1 persoon aangehouden', *BN de Stem* 19 januari 2017, geraadpleegd op www.bndestem.nl/regio/breda/baarle-nassau/groot-drugslaboratorium-ontdekt-in-schuurtje-baarle-nassau-1-persoon-aangehouden-video-1.6840856; 'Drugslab loosde op riool, mogelijk oorzaak van stilleggen waterzuivering', *BN de Stem* 19 januari 2017, geraadpleegd op www.bndestem.nl/regio/breda/baarle-nassau/drugslab-loosde-op-riool-mogelijk-oorzaak-van-stilleggen-waterzuivering-1.6841204; *Ommering 2017*; *Peters 2017*.

(EMCDDA 2016). Directe blootstelling aan de chemicaliën kan leiden tot misselijkheid, duizeligheid, bewusteloosheid, braken, irritatie aan ogen en luchtwegen en brandwonden. Dit risico geldt voor iedereen die met drugsafval in aanraking komt: toezichthouders, toevallige passanten, hulpdiensten en de uitvoerders zelf. In augustus 2015 liepen vier kinderen eerste- en tweedegraads brandwonden op toen ze door een plas drugsafval fietsten op een bospad in het Belgische Zutendaal. Milieurisico's zijn dat de zuurgraad in het bodem- en oppervlaktewaterleven verstoord kan worden, wat extra risicovol kan zijn in beschermde natuurgebieden of grondwaterbeschermingsgebieden (Schoenmakers e.a. 2016, p. 91 e.v.). Ook in onze voorbeeldcasus werd een productielocatie uiteindelijk ontdekt, doordat de bomen als gevolg van de lozingen afstierven, wat opgemerkt werd door een tuinman. Tot slot kan bij de drugsafvaldumpingen en -lozingen worden gesproken over maatschappijontwrichtende criminaliteit, die hoge herstelkosten met zich meebrengt voor grondeigenaren en beheerders, zoals ook het voorbeeld van de stilgelegde RWZI in Baarle-Nassau illustreert.

Type 'dumpers' en criminele organisatie

Uniek aan onze Brabantse casus is dat de verdachte op heterdaad aangehouden werd, én dat hij bereid was om over zijn rol binnen de criminele organisatie te verklaren. Tijdens het verdachtenverhoor vertelt hij dat hij tientallen ritten heeft gemaakt om drugsafval te dumpen voor de criminele organisatie. Daarbij kreeg hij opdracht om de afvalstoffen te dumpen, maar hij mocht zelf bepalen waar. Zijn modus operandi heeft weinig weg van een professionele werkwijze. Een betrokken onderzoeker zegt hierover:

'Dit was gewoon een stommeit, want wie gaat er op z'n knieën rustig die vaatjes leeg zitten gooien. Je moet de vaten gewoon uit de auto gooien en zorgen dat je weer weg bent.'

Hij typeert de verdachte als volgt:

'(...) is echt een loopjongen in de organisatie, een domme kracht, die van heel de materie geen verstand had.'

De verdachte was ook betrokken bij de opslag en het transport van de grondstoffen en het eindproduct (xtc-pillen). Wanneer de politie de woning van de verdachte doorzoekt, blijken zijn huis, garage en achtertuin vol te staan met duizenden liters vloeibaar afval, grondstoffen voor synthetische drugs en andere productiematerialen, waaronder flessen butaangas. De woning was volgens de betrokken rechercheurs een tijdbom. Daarnaast wordt 73 kilo xtc (ruim 240.000 tabletten) aangetroffen.

In de praktijk wordt de werkwijze van dumpers vaker getypeerd als amateuristisch; 'dumpers zijn stumpers' is een geveugelde uitspraak bij recherche en OM (Schoenmakers e.a. 2016, p. 84). De relatief nauwe betrokkenheid van onze Brabantse dumper bij de criminele organisatie en het vertrouwen dat in hem gesteld wordt, is niet vanzelfsprekend. De dumpers die bij de politie in beeld komen, zijn vaak te typeren als katvangers, die afstand hebben tot de criminele groepering. Door die afstand kunnen zij ook weinig verklaren over de criminele organisatie. De dumper in ons voorbeeld is meer te typeren als 'multi-inzetbare uitvoerder', die duidelijk onderdeel is van de criminele groepering, de andere leden (gedeeltelijk) kent en al jaren verschillende werkzaamheden voor de criminele groepering verricht (Schoenmakers e.a. 2016, p. 86-87).

Tot slot blijkt uit andere opgeloste zaken en uit de modus operandi van onopgeloste – soms ingenieuze – dumpingen en lozingen dat er ook professionele uitvoerders bestaan. Zo signaleert de politie dat afval van verschillende productielocaties ook wordt opgehaald en gezamenlijk gedumpt door uitvoerders die dit 'beroepshalve' doen. Dergelijke professionele uitvoerders kennen de omgeving en de methoden waarop gedumpt kan worden (Schoenmakers e.a. 2016, p. 78, 82). Er is dan sprake van 'organized crime groups' die zich specialiseren in het verwijderen en zich ontdoen van drugsafval (EMCDDA 2016).

Criminele organisatie

De uitvoerder in onze casus voerde opdrachten uit voor een criminele groepering. Dankzij zijn verklaringen en het verdiepende rechercheonderzoek kwam deze groepering nader in beeld.

De uitvoerder, een getrouwde man van in de veertig, is te typeren als 'late starter' in de georganiseerde misdaad (Van Koppen 2013) die van-

wege persoonlijke omstandigheden, onder andere een gokverslaving, in de criminele organisatie is 'gerold'. Hij heeft geen antecedenten en had een legale zaak, totdat zijn zakenpartner met hem brak vanwege zijn financiële problemen. In het uitgaansleven leert hij een van de hoofdmannen uit de criminele organisatie kennen, met wie hij bevriend raakt en via wie hij lucht krijgt van de 'productie' en 'transporten'. Vanwege zijn geldproblemen vraagt hij of hij mag deelnemen, waarna hij steeds meer klusjes krijgt.

De criminele groepering produceert al jaren MDMA en amfetamine op verschillende locaties en heeft nauwe banden met synthetische-drugsproducenten in België. Wanneer zij in beeld komen bij de politie inzake het onderzoek naar de heterdaaddumping, wijken zij met hun productie simpelweg uit naar België. De kern van de groepering wordt gevormd door twee leidinggevenden. Een van deze twee is de 'kok'; de laborant die 'wist hoe het spelletje gespeeld moest worden' (aldus een onderzoeker). De 'kok' heeft een legaal bedrijf en wordt getypeerd als een sociaal vaardige, 'gladde jongen'. Zijn 'partner in crime' is een bij de Brabantse recherche bekende 'kamper', die de hardware, productielocatie en chemicaliën levert via zijn contacten in de kampwereld. Een andere sleutelrol wordt vervuld door een betrokken aannemer die zoutzuur aanschaft en andere grondstoffen ophaalt in België. Het aannemersbedrijf wordt als 'interface' gebruikt, ter legitimering van de inkoop van grondstoffen voor het criminele bedrijfsproces (Kruisbergen e.a. 2012). Deze 'louche aannemer', met bestaande criminele contacten elders in Nederland, is bij de criminele organisatie geïntroduceerd door een bij de politie bekende 'foute makelaar', een ander contactpunt tussen boven- en onderwereld. Ook wordt een nagelstudio gebruikt om de bestelling van grote hoeveelheden aceton te legitimeren. De criminele organisatie heeft meerdere uitvoerders in dienst, waaronder twee arbeiders die overdag klussen voor de aannemer doen en 's avonds MDMA produceren.

Tot slot

In dit artikel hebben we geïllustreerd dat synthetische-drugsafvaldumpingen kunnen worden gezien als een ernstige vorm van milieucriminaliteit, maar ook als onderdeel van de in dit themanummer uitgelichte Brabantse georganiseerde misdaad. De dumping is de laatste

schakel van synthetische-drugsproductie en geeft in sommige zaken inzicht in de criminele organisatie en faciliterende factoren daarachter. Daarbij plaatsen we de kanttekening dat slechts in een minderheid van de aangetroffen dumpingen diepgaand rechercheonderzoek verricht wordt naar de achterliggende criminele groeperingen. Ook zien we slechts een (onbekend) deel van het drugsafvalprobleem, omdat we alleen registraties zien van vatendumps en nauwelijks zicht hebben op de hoeveelheid drugsafval die op het riool, de bodem of het oppervlaktewater geloosd wordt.

Hoewel het zwaartepunt van het Nederlandse drugsafvalprobleem nog steeds in Noord-Brabant ligt, is het niet enkel een typisch 'Brabants fenomeen'. Synthetische-drugsproductie en -drugsafvaldumpingen beperken zich niet tot Brabants grondgebied; ook Limburg lijdt onder de dumpingen en de laatste jaren vinden in toenemende mate meldingen plaats in andere provincies, waaronder Gelderland. Dit wordt toegeschreven aan de geïntensiveerde aanpak in Brabant, maar er zijn alternatieve verklaringen denkbaar, waaronder registratie-effecten. Verder weten we dat ook in België synthetische drugs worden geproduceerd en steeds meer drugsafvaldumpingen worden aangetroffen (Janssens 2015; Van de Wiel 2016). Het is vooralsnog onduidelijk hoe de situatie in Noord-Brabant zich verhoudt tot de ontwikkelingen in de rest van Nederland en in België (Van de Wiel 2016). Om een completer beeld te krijgen zou het dan ook de moeite waard zijn om over de grens te gaan kijken bij onze zuiderburen.

Literatuur

Van den Besselaar & Van Grootel 2017

J. van den Besselaar & M. van Grootel, *ERISSP meldingen. Synthetische drugs, precursoren, nieuwe psychoactieve stoffen 2014, 2015 en 2016. Meldingen omtrent productielocaties, opslaglocaties en dumplocaties*, Politie Landelijk Eenheid/Dienst Landelijke Recherche 2017.

Bisschop & Huisman 2016

L. Bisschop & W. Huisman, 'Afvacriminaliteit vanuit drie criminologische perspectieven. Implicaties voor preventie en controle', *Cahiers Politiestudies* (38) 2016, afl. 1, p. 111-138.

EMCDDA 2016

European Monitoring Centre for Drugs & Drug Addiction, *EU drug markets report: In-depth analysis* (EMCDDA–Europol Joint publications), Luxemburg: Publications Office of the European Union 2016.

Van Geffen 2012

B. van Geffen, *Vloeibaar synthetisch drugsafval* (masterthesis Apeldoorn), 2012.

De Hoogh 2017

M. de Hoogh, 'De xtc-oorlog in Brabant', *Panorama* 2017, afl. 9, p. 18-23.

Janssens 2015

M. Janssens, *Illegaal dumpen van drugsafval: de Belgische situatie* (masterthesis Gent), 2015.

KLPD 2012

Korps Landelijke Politiediensten, *Synthetische drugs en precursoren: criminaliteitsbeeldanalyse 2012*, Woerden: Korps Landelijke Politiediensten – Dienst Nationale Recherche 2012.

Van Koppen 2013

M.V. van Koppen, *Pathways into organized crime. Criminal opportunities and adult-onset offending* (diss. Amsterdam VU), 2013.

Kruisbergen e.a. 2012

E.W. Kruisbergen, H.G. van de Bunt & E.R. Kleemans, *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers/WODC 2012.

Van Laar & Van Ooyen-Houben 2015

M.W. van Laar & M.M.J. van Ooyen-Houben, *Nationale Drug Monitor 2015*, Utrecht/Den Haag: Trimbos Instituut/WODC 2015.

Neve e.a. 2007

R.J.M. Neve, M.M.J. van Ooyen-Houben, J. Snippe & B. Bieleman, *Samenspannen tegen XTC. Eind-evaluatie van de XTC-nota*, Groningen/Den Haag: Intraval/WODC 2007.

Ommering 2017

M. Ommering, 'Rioolwaterzuivering Baarle-Nassau tijdelijk stilgelegd na drugsvondst', *BN De Stem* 18 januari 2017, www.bndestem.nl/regio/breda/baarle-nassau/rioolwaterzuivering-baarle-nassau-tijdelijk-stilgelegd-na-drugsvondst-1.6838772.

Peters 2017

P. Peters, 'Lozing van afval op riool Baarle-Nassau is nooit eerder vertoonde uitwas van drugsproductie', *BN de Stem* 20 januari 2017, www.bndestem.nl/regio/breda/lozing-van-afval-op-riool-baarle-nassau-is-nooit-eerder-vertoonde-uitwas-van-drugsproductie-1.6843159.

Potter 2016

G. Potter, 'The criminogenic effects of environmental harm: Bringing a "green" perspective to mainstream criminology', in: T. Spapens, R. White & M. Kluin (red.), *Environmental crime and its victims*, New York: Routledge 2016, p. 7-22.

Schoenmakers e.a. 2016

Y. Schoenmakers, S. Mehlbaum, M. Everartz & C. Poelarends, *Elke dump is een plaats delict. Dumping en lozing van synthetisch drugsafval: verschijningsvormen en politieaanpak*, Amsterdam: Reed Business 2016.

Spapens 2006

T. Spapens, *Interactie tussen criminaliteit en opsporing. De gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van XTC-productie en -handel in Nederland*, Antwerpen/Oxford: Intersentia 2006.

Spapens 2016

T. Spapens, *Handboek milieucriminaliteit*, Amsterdam: Reed Business Information 2016.

UNODC 2014

UNODC, *Global synthetic drugs assessment. Amphetamine type substances and new psychoactive substances*, New York: United Nations 2014.

Vijlbrief 2012

M.F.J. Vijlbrief, 'Looking for displacement effects: Exploring the case of ecstasy and amphetamine in the Netherlands', *Trends in Organized Crime* (15) 2012, p. 198-214.

White 2009

R. White, *Environmental crime. A reader*, Devon: Willan Publishing 2009.

Van de Wiel 2016

L. van de Wiel, *Grenzeloze ambitie. Onderzoek naar de aanpak van dumpingen van synthetische drugsafval in het grensgebied van Nederland en België* (masterthesis Apeldoorn), 2016.